

En gra vist

ULUSLARARASI İSTANBUL BASKİRESİM ETKİNLİKLERİ

BİLDİRİ KİTABI *PROCEEDING BOOK*

INTERNATIONAL ISTANBUL PRINTMAKING ACTIVITIES

T.C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
Vİ AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Engravist' hakkında

Doç. Dr. Lütfü KAPLANOĞLU

ENGRAVIST Organizasyon Kurul Başkanı

Mağara dönemiyle başlatılan insanlık tarihi, resim ve baskiresim sanatının başlangıcını da oluşturmaktadır. Yazının başlangıcından önce kullanılan baskiresim sanatı, dünyanın her yerinde ortak bir dil olarak kabul edilmektedir.

Püskürtme yöntemiyle şablon baskı, boyalı ellerin bir yüzeye aktarılmasıyla yüksek baskı gravür, çukurdaki boyaların bir yüzeye aktarılmasıyla ise çukur baskı gravür sanatı tarih içinde çeşitli evre ve yöntemler geçirerek günümüze kadar gelmiştir.

Güzelliği, Kültürel geçmişi ve üzerinde kurulmuş medeniyetlerle sürekli adından söz ettiren İstanbul, önce kitap sanatlarında görülen tahra basma gravürleriyle, sonradan özellikle 19. ve 20. Yüzyılda merak ve cazibe merkezi olması sebebiyle birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur.

Osmanlı toprakları ve kültürüne olan merak Anadolu'nun hemen hemen her şehrinin gravür baskılarının yapılmasına sebep olurken; İstanbul'un güzelliği, ihtişamı bu detaylı betimlemelerden fazlaca nasiplenmiştir.

Gravür konusundaki geçmişe dayalı bir altyapısı olan İstanbul'un Osmanlı Devleti'nden sonra yapılan gravür eserlerinde azalma görülmektedir. Sanat fakültelerinde var olan atölye imkanlarının özel atölyelerde olma olasılığının az olması gibi birçok nedenle İstanbul'a ait yani gravürlerin çok az üretilmesi, önce Uluslararası İstanbul Gravürleri Çalıştayı ve sergisini ortaya çıkarmış, buna ilaveten aynı konu başlığı ile geçmişten günümüze İstanbul gravürleri konulu bildirili bir sempozyum fikrinin gerçekleşmesine sebep olmuştur.

"İstanbul" temalı Uluslararası Engravist Gravür Çalıştayı ve Sergisi, Türkiye, Balkanlar ve diğer akraba topluluklar arasında gerçekleştirilen ve özellikle günümüz İstanbul gravürlerinin üretilmesini sağlamak amacıyla Uluslararası 'Engravist' İstanbul Baskiresim Etkinlikleri olarak 28 Şubat-4 Mart 2016 tarihlerinde

İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi Baskiresim atölyelerinde gerçekleştirilmiştir.

Etkinlik, İngilizce engraving ve İstanbul'un ilk üç harfi bir araya getirilerek oluşturulan ENGRAVIST markasıyla yapılan baskı resim etkinliğimiz, kapsam ve eylem olarak Türkiye'de bir ilk olma özelliğini barındırmaktadır.

Birleştirici, eğitici, öğretici, güzelleştirici, diyalog kurucu, yardımlaşmaya açık ve çoğaltılabilme özelliğine sahip olan gravür sanatının İstanbul'un kendine has güzelliğinin bir araya getirilmesi şüphesiz hem eğitim bakımından, hem sanatsal, hem kültürel bakımdan birçok önemli açığı kapanmasına katkıda bulunmuştur.

Desteklenmesi halinde gelenekselleştirilmesini planladığımız bu etkinliğin zaman zaman genel, zaman zaman odaklanılmış teknikler üzerinden tekrarlanması düşünülen bu etkinliklerin bienallere, trianellere, festivallere ve uluslararası etkinliklere dönüştürülmesi hedeflerimiz arasındadır.

Organizasyon Komitesi

Engravist 2016

Sempozyum Onursal Başkanı: Rektör Prof. Dr. İsmail Yüksek

Sempozyum Başkanı: Dekan Prof. Dr. Turan Sağer

Organizasyon Kurul Başkanı: Doç.Dr. Lütfü Kaplanoğlu

Organizasyon Kurul Başkan Yardımcısı: Öğr. Gör. Mehmet İlhan

Bilim Kurulu

Prof.Dr. Melihat Tüzün Namık Kemal Üniversitesi

Doç.Dr. Nedret Yaşar Kemerburgaz Üniversitesi

Doç.Dr. Lütfü Kaplanoğlu Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Musa Köksal Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Nuhoglu Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Emin Kahraman Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd.Doç. Salih Denli Kemerburgaz Üniversitesi

Prof.Safet Spahiu Tetova Devlet Üniversitesi, Makedonya

Prof.Nafi Jashari Tetova Devlet Üniversitesi, Makedonya

Prof. Nehat Beqiri Tetova Devlet Üniversitesi, Makedonya

Doç.Dr. Kenan Zekic Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Bosna Hersek

Doç.Peno Penev St Cyril and St Methodius University of Veliko Tırnovo, Bulgaristan

Sempozyum Düzenleme ve Yayın Kurulu

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Nuhoglu Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Emin Kahraman Yıldız Teknik Üniversitesi

Yrd.Doç. İsmail Tetikçi Uludağ Üniversitesi

Yrd.Doç. Ali Kılıç Kemerburgaz Üniversitesi

Öğr.Gör. Mehmet İlhan Yıldız Teknik Üniversitesi

Öğr.Gör. Zeynep Özge Kalyoncu Plato Meslek Yüksek Okulu

Arş.Gör. Çağatay Bilsel Yıldız Teknik Üniversitesi

Arş.Gör. Nur Cemelelioğlu Altın Yıldız Teknik Üniversitesi

Arş.Gör. Nesli Gül Yıldız Teknik Üniversitesi

Arş.Gör. Tuğba Renkçi Taştan Yıldız Teknik Üniversitesi

Arş.Gör. Bahadır Uçan Yıldız Teknik Üniversitesi

Öğr.Gör. Murat Toprak Yıldız Teknik Üniversitesi

Öğr. Gör. Ahmet Ziya Sandıkçioğlu Basın Koordinatörü

Çalıştay Düzenleme Kurulu

Öğr.Gör. Emrah Günay
Öğr.Gör. Burak Satar
Arş.Gör. Tuğba Renkçi Taştan
Arş.Gör. Nur Cemelelioğlu Altın
Arş.Gör. Çağatay Bilsel
Arş.Gör. Nesli Gül

Sergi Seçici Kurul

Prof.Dr. Melihat Tüzün
Doç.Dr. Nedret Yaşar
Doç.Dr. Lütfü Kaplanoğlu
Yrd.Doç.Dr. Mehmet Emin Kahraman
Yrd.Doç. İsmail Tetikçi
Öğr.Gör. Emrah Günay
YTB Temsilcisi

Sergi Düzenleme Kurulu

Öğr.Gör. Emrah Günay
Öğr.Gör. Ahmet Dolunay
Arş.Gör. Tuğba Renkçi Taştan
Arş.Gör. Serpil Akdağlı
Arş.Gör. Çağatay Bilsel

Editör

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Nuhoglu

Yapım

Tablet İletişim
www.tabletiletisim.com

Basım

Haziran 2016, İstanbul
Tor Ofset

ISBN

978-975-17-0000-1

© Tüm hakları saklıdır. İzinsiz kopyalanamaz.

BİLDİRİLER PROCEEDINGS

Prof. Dr. Ahmet Şinasi İŞLER , “Tarihsel Süreç İçinde Avrupa’da Basılan Kitap ve Haritalarda Ağaçbaskı, Metal Gravür ve Taşbaskı Tekniği İle Çoğaltılan Panoramik İstanbul İllüstrasyonlarından Örnekler” <i>“The Examples from Panoramic İstanbul Illustrations with Replicated Printed Books and Maps in Wood Printing, Metal Engraving and Lithography Technique in The Historical Process in Europe”</i>	08
Arş. Gör. Bahadır UÇAN , “Gravürler Üzerinden İstanbul Efsaneleri” <i>“İstanbul Legends Via Engravings”</i>	28
Bora FER , “19. Yüzyıl İstanbul Gravürlerinde Toplu Taşıma ve Gündelik Hayat” <i>“Public Transportation and Everyday Life in 19th Century İstanbul Engravings”</i>	34
Arş. Gör. Ceren ÇALIŞKAN , “Osmanlı Dönemi Seyahatname ve Gravürlerinde Julia Pardoe ve William Henry Bartlett’in İzlenimleri” <i>“Julia Pardoe and William Henry Bartlett’s Impressions on the travel book and engraving in the Ottoman Period”</i>	42
Çağatay BİLSEL , “19. Yüzyılda Türkiye’ye Gelen Yabancı Sanatçıların Gözünden İstanbul Görünümleri, Dönemin Yaşamı, Giyim Ve Kuşamını Tanıtan Gravürler İncelenmesi” <i>“The Examination of Engravings on the İstanbul views, life period, clothing and finery from eyes of foreign artists arriving to Turkey on 19th century”</i>	54
Öğr. Gör. Emrah GÜNAY , “Haydarpaşa Garı’nın Kent Belleğindeki Yeri” <i>“Haydarpaşa Train Station In The Memories Of The City”</i>	70
Öğr. Gör. Erkan ÇİÇEK, Öğr. Gör. Ahmet DOLUNAY , “İstanbul’un 19. Yüzyılında Gravürlerle Yaşam Sahneleri” <i>“The Living Scenes of İstanbul with Ingravings in the 19th Century”</i>	76
Doç. Güldane ARAZ AY , “Görünüm ve Ötesi” <i>“Behind The Images”</i>	82
Arş. Gör. Gülderen GÖRENEK BEYAZ , “Devrim Erbil’in Sanatı ve İstanbul Temalı Gravürleri” <i>“Devrim Erbil’s Art and İstanbul Themed Engraving”</i>	88
Doktora Öğrencisi Hatice KARADOĞAN , “Geçmişten Günümüze Gravür Tekniğinin Resim Sanatında Yeri ve İstanbul Gravürleri” <i>“Until Nowadays The Situation of Engraving Technic in the Paint Art and The Engraving of İstanbul”</i>	96
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin KAHRAMAN, Öğr. Gör. İsmail Erim GÜLAÇTI , “İstanbul Temalı Gravür Çalışmalarında Ekslibris Örnekleri” <i>“The Exlibris Examples on the İstanbul Themed Engravings Workigns”</i>	112
Yrd. Doç. Dr. Mehmet NUHOĞLU, Celal ESER , “Sanayi- Nefise Mektebi Hâkk (Gravür) Hocası Mösyö Napier’nin Servet-i Fünun Dergisindeki Gravürleri” <i>“The Fine Arts School Teacher Engraving Napier’s Gravures in The Journal of Servet-i Fünun”</i>	122
Doç. Dr. M. Sinan NİYAZİOĞLU , “Tasvir Mi? Temsil Mi? 19. Yüzyıl İstanbul Gravürlerinde İkonografik Dil” <i>“The Descirption or The Represent? The Iconographic Language İstanbul Engravings in the 19th Century”</i>	128
Doktora Öğrencisi, Öğretmen, Müberra BÜLBÜL , “18. ve 19. Yüzyıl Gravürlerinde İstanbul Hipodromu” <i>“İstanbul Hippodrome in The 18th and 19th Centuries Gravure”</i>	138
Okt. Necla TOSMUR , “Osmanlı Gravür Sanatında Harem Resimleri” <i>“The Harem Paintings on the Ottoman Engraving Art”</i>	148
Arş. Gör. Saliha Nesli GÜL , “Aliye Berger Gravürlerinde İstanbul’un İzleri” <i>“Influence of “İstanbul” at The Engravings of Aliye Berger”</i>	156
Nur CEMELELİOĞLU ALTIN , “Tarihin Görsel Sunumu: 15. ve 16. Yüzyıl İstanbul Haritaları” <i>“The Visual Presentation of History: 15th and 16th Century İstanbul Maps”</i>	164
Öğr. Gör. Özlem ERZURUMLU JORAYEV, Doç. Dr. Lütfü KAPLANOĞLU , “William Henry Bartlett’in İstanbul Gravürlerinde Giyim Kuşam” <i>“The Clothing and Finery on The William Bartlett’s İstanbul Engravings”</i>	172

BİLDİRİLER PROCEEDINGS

Doktora Programı Özlem VARGÜN , “İstanbul Haliç Gravürlerinde Kentin Anlam Haritaları” <i>“The Meaning Maps of The Urban on the Istanbul Golden Horn Engravings”</i>	184
Yrd. Doç. Salih DENLİ , “İstanbul Gravürleri Ve Oryantal (Doğulu) Göstergeler” <i>“The Istanbul Engraving And Oriental (Eastern) Signs”</i>	192
Doç. Dr. Seza SİNANLAR USLU , “Gravürlerle Bir Meydanın Öyküsü” <i>“The Story of a Square with The Engravings”</i>	198
Yrd. Doç. Sezin TÜRK KAYA, Arş. Gör. Şerife ŞEN , “Ahmet Şinasi İŞLER’in Gravürlerinde İstanbul Yorumları” <i>“The Istanbul Comments on The Ahmet Şinasi İŞLER’s Engraving Works”</i>	204
Arş. Gör. Tuğba RENKÇİ TAŞTAN , “Ressam Melchior Lorck’un İstanbul Temalı Baskiresimleri” <i>“The Painter Melchior Lorck’s Istanbul Themed Printingpictures”</i>	210
Ubeydullah BİNOL , “19. Yüzyıl İstanbul Gravürlerinde Kent Konutları” <i>“The Urban Houses in The Istanbul Engravings on The 19th Century”</i>	216
Yrd. Doç. Umut GERMEÇ , “Çağdaş İstanbul Gravürleri” <i>“The Contemporary Istanbul Engravings”</i>	222
Öğr. Gör. Volkan YAVUZ , “Pietercoecke Van Aelst Gravürlerinde İstanbul” <i>“Istanbul In The Engravings Of Pieter Coecke Van Aelst”</i>	236
Prof. Dr. Üzlifat ÖZGÜMÜŞ, Doç. Dr. Rabia ÖZAKIN, Öğr. Gör. Umut ÇELİK, Konservatör Serra KANYAK , “Gravürlerde Ayasofya” <i>“The Hagia Sophia in the Engravings”</i>	244
Öğr. Gör. Zeynep Özge KALYONCU , “Gravürlerde İstanbul’da Gündelik Yaşam; Boğaz’ın Güzellikleri Gravürleri Üzerine Bir Araştırma” <i>“The Daily Living in Istanbul Engravings; A Research on The Bosphorus’ Beauty Engravings”</i>	254

Osmanlı Gravür Sanatında Harem Resimleri

The Harem Paintings on the Ottoman Engraving Art

Okt. Necla TOSMUR

Harran Üniversitesi, Eğitim Fak. Güzel sanatlar Eğitimi Böl. Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dalı
ntosmur@hotmail.com

Abstract

XV. The Netherlands also developed the art of engraving, printing of books with no trace of printing, reproduction method and a technique that is used as an educational tool; The first time it was used for the dissemination of religious themes and symbols in the later portrait of palace life and the city have been used to document the visual identity. First excavations carried out on the trees, which are obtained by engraving with copper, zinc, etc. material has survived until today. This technique works the authority given many master artists from the past, and be applied in a small portable building is a bridge to national and international cultural exchange-transfer. In our country, especially II. Mahmoud Osman Hamdi and the value given by the brain through the arts and support, many artists produced works of the palace has been the subject of Istanbul and works of the city's fabric. In particular, Islam's ban on images of harem life and the preservation of privacy protection considering the structure has a different significance. In this study, the palace and harem work carried out investigations, cultural life, the difference between the period of the life of today's life were examined. Documenting the traces of the past is the most important feature of this work is reproduced. Many different materials obtained using this image replication technology, which has existed since ancient times and has been replaced in the archives.

Keywords: Engraving, Printmaking, Art

Özet

XV. yy. Hollanda da gelişen Gravür sanatı, matbaanın bulunmasıyla birlikte kitaplarda eser basını, çoğaltma yöntemi ve eğitim aracı olarak kullanılan bir tekniktir; ilk dönemlerde dini konuların ve sembollerin yaygın-

laştırılması için kullanılmışsa da, daha sonra portre, saray yaşantıları ve şehirlerin görsel kimliğini belgelemek için kullanılmıştır. İlk önce ağaç üzerine yapılan kazılarla elde edilen gravür, bakır, çinko vb malzemelerle, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Birçok usta sanatçının yetkin eserler verdiği bu tekniğin, geçmişten, küçük ve taşınabilir yapılarda uygulanmış olması, ulusal ve uluslararası kültürel değişim-aktarımları için köprü konumundadır. Ülkemizde özellikle II. Mahmut ve Osman Hamdi Beyin sanatta verdiği değer ve destek sayesinde, pek çok sanatçının yapıtına konu olmuş İstanbul'un saray ve şehir dokusu yansıtan eserler üretilmiştir. Özellikle İslamiyet'in resim yasağı ve harem yaşantısının mahremiyeti de göz önüne alınarak yapıtların korunması saklanması ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışmada saray ve harem eseri üzerinden incelemeler yapılmış, dönemin yaşantısıyla günümüz yaşam arasında ki kültürel yaşam farkı incelenmiştir. Geçmişin izlerini belgeleyen bu yapıtların en önemli özelliği çoğaltılıyor olmasıdır. Birçok farklı malzeme kullanılarak elde edilen bu resim çoğaltma tekniği, eski çağlardan beri varlığını sürdürmüş ve arşivlerde yerini almıştır.

Anahtar kelimeler: Gravür, Özgünbaskı, Sanat

GİRİŞ:

Avrupa'da aydınlanma çağıyla başlayan köklü değişimler bilim, sanat, ticaret ve sanayideki gelişmeler Avrupalı birçok sanatçı, gezgin ve gözlemcinin dışarı açılma sürecini oluşturmuştur. Birçok ülkeyi ziyaret etme fırsatı bulmuş bu kişiler, aynı zamanda doğu kültürüne olan meraklarını ve Osmanlı İmparatorluğunun politik, ekonomik, günlük yaşam, giyinme ve kültürel değerlerini görme ve eserlerinde yansıtmışlardır. Her ne kadar 15.yy da başlayıp, 19.yy.'la (Cumhuriyet dönemine kadar) geline süreçte, ülkeye birçok sanatçı,

gözlemci ve gezginin gelmiş olması ve ürettikleri gravür eserlerinde, farklı kültür, farklı değer yargıları ve farklı tekniklerde kullansalar bile; o dönemin yaşamı ve kültürel değerleri hakkında önemli görsel belge konumundadırlar.

“Uluslararası yaşantıları ve kültürü diğer ülkelere taşımaya aracı olan sanat, iletişime ve kültür aktarımına köprü olmuştur. Geçmişten kalan izleri günümüze getiren ve eski yaşantıları arşivleyen gravür”¹ sanatı günümüze kadar varlığını sürdürmektedir.

“Batı sanatı kaynaklı bir teknik olan gravürün Türkçe karşılığı ‘oyma resim’ dir. Yüzyıllardır kullanılan bir baskı tekniği olan gravür, bir resmin, dönemlere göre değişen farklı malzeme üzerine (ahşap, bakır, taş, çelik) farklı teknik ve yöntemlerle oyularak kâğıda aktarılması sonucu elde edilen bir özgün baskıdır. Kitap resimleme, belgeleme ve sanat alanında kullanılan bu teknik 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanat dışındaki alanlardaki kullanımını fotoğrafa kaptırmıştır. Kültürel geçmişimizle, yaşadığımız kentin gelişimi ve değişimi ile ilgili olarak bize görsel bir bilgi veren gravürler, sanatsal niteliklerinin yanında belgesel bir nitelik de taşırlar.”²

Resim:1. Sultan'ın Banyosu Gravür

“1840 yılında Jouannin tarafından hazırlanmış ve ahşap baskı tekniğinde basılmış “La Turquie” adlı kitapta da kullanılmıştır (Paris 1840). Gravürde yer alan çizim daha önce ilk olarak J. B. Hilair tarafından çizilmiş, M. D'O-hsson'un 1784 yılında Paris'te basılmış albümde yer almıştı”.³

Fotoğraf makinesinin ortaya çıkması ve matbaanın yaygınlaşmasıyla sadece sanatsal bir resim tekniği olarak varlığını sürdüren gravür, birçok güzel sanatlar fakültesi ve anabilim dallarında zorunlu ya da seçmeli ders olarak verilmektedir.

İki büyük imparatorluğa başkentlik yapmış İstanbul'un, bulunduğu coğrafi konumu, doğal güzelliği ve doğuya açılan köprü konumunda olduğu için birçok sanatçı ve seyyahın uğrak kenti olmuştur. “İstanbul'un fethinden sonra Avrupa'ya kapılarını açan Doğu dünyası, Fatih'in resim sanatın karşı ilgisinin hoşlanmadan öteye gittiğini, saraya davet ettiği sanatçılara sarayının duvarlarına resimler, freskler yaptığını, yabancı sanatçıları sarayına misafir ederek çevresinde topladığı bilginlerden Batı dünyasındaki gelişmeler hakkında bilgi edinmeye çalıştığını biliyoruz(ipşiroğlu)”.⁴

1 <http://www.bilgiustam.com/gravur-sanati-nedir-gravur-yapimi-ve-cesitleri-nelerdir/>

2 <http://www.arkofcrafts.com/tr/koleksiyonlar/gravur-sanati.s:22:14>

3 <http://www.arkofcrafts.com/tr/sultan-in-banyosu-gravur>

Resim:2. Haremde Odalık Gravür.

“William Henry Bartlett tarafından çizilmiş, Miss Julia Pardoe’nin 1838 yılında Londra’da basılan “The Beauties of the Bosphorus” adlı meşhur seyahatnamesinde yer almış orijinal çelik baskı gravür. Bu seyahatname Osmanlı gündelik yaşamı ve İstanbul güzelliklerini anlatmakta olup 19. yüzyıl Avrupası’nın en çok ilgi çeken kitaplarından biri olmuştur.”⁴

“Batılı sanatçıların Osmanlı İmparatorluğu’nu konu edinen gravürleri, Osmanlı tarihi, kültür ve sanatını inceleyen araştırmacılar için paha biçilmez bir kaynaktır. Mimarisi, günlük yaşamı, sosyal tipleri, giysileri ve toplumsal olayları başta olmak üzere bu dünyayı gözler önüne seren, bir bölümü seyahatnameler ve albümler içinde bir kısmı da tablo halindeki gravürler, tarihsel kimliğini önemli ölçüde yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalan ülkemiz için çok daha büyük önem taşır”⁵(s:6).

“Harem kadınlarının dışarıyla haberleşmeye kapalı yaşamları, Batılı için her zaman bir erotizm ve gizemlilik taşımıştır. Bunun nedenlerinden biri de harem de yaşanan yaşamların anılarla, mektuplarla ve gerçek kişilerden duyulmaması bu düşüncenin çarpıtıldığı ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Özellikle oryantalist sanatçıların en çok sevdiği konulardan biri olan “Harem Resimleri” uzun süre gizemini korumuştur.” Beş yüz yıllık geçmişe sahip bu kültürün izlerini bize aktaran bu sanatçılara baktığımızda hepsinin erkek olması dikkatimizden kaçmamaktadır. Haremin erkeklere yasak olması, ancak harem yaşantıları hakkında gelen misafir, elçi eşlerinin anlatımına dayalı eserler üretilmiştir. Alışveriş merkezlerinde gördükleri kıyafetlerde hayal edilen kadınlar, erkek sanatçıların yaratıcılık ve fantezisi ile üretilmiştir. Dönemde gözleme dayanan edebiyat sanatının gelişmiş olması, batılı sanatçının yetiştirme tarzı, sosyal yaşam tarzına uygun olarak işlemesine neden olmuştur.

Bu görüntülerin Müslüman olan bir halkın yaşamlarını yansıtmadığını savunan karşıt görüşlerin bu eserlerin sadece batılı sanatçıların fantezilerinden ibaret olduğunu savunmuşlardır.

Çünkü “Müslüman Doğu’nun başlıca simgesi olan harem “Büyük ölçüde erkeklerin anlattığı bir dünyadır. Batılı erkeğin hayalindeki kadın, Cleopatra, Salome ve Şehrazat gibi Batı toplumlarına tamamen yabancı olan Doğulu kadındır. Padişah haremindeki bütün kadınların cinsel birer nesne olarak kabul edilmesi özellikle oryantalist yağlı boyalarda ortaya çıkan bir olgudur.. 18. yüzyıldan itibaren diplomat ve elçi eşleriyle birlikte İstanbul’a gelen Batılı kadınlar, Osmanlı haremi ve kadınlarıyla ilgili gözleme dayanan kitaplar yazmaya başlamıştır.. Batılı kadınların yazdığı bu gerçekçi Seyahatnameler geniş bir kesimde ilgiyle karşılanmıştır.... Arşiv belgeleri ve tarihsel kaynaklardan, haremin çok sıkı kurallarla denetlenerek yönetilen bir kurum olduğu anlaşılmaktadır”⁶.

⁴ <http://www.arkofcrafts.com/tr/haremde-odalik-gravur.s:22:30>

⁵ Arslan Sevin, N. s. 6

⁶ Arslan Sevin, N. s. 330-331

Resim : Rouargue- Harem(Mery,1855)

Sanatçıların gözlem ve hayal gücüne dayanarak“ancak Batılı sanatçıların resimlerinde harem sadece rehavet, eğlence, oyun, şehvet ve erotik yönleriyle vurgulanmıştır. Kadınlar ya sultanla ya da kendi aralarında sazlı sözlü eğlenceler düzenler, birkaç kadın bir araya gelip sohbet eder, kahve içer, dinlenir, muhteşem mücevher ve giysilerini gösterirler.”⁷.

“Oryantalist resimlerde sık rastlanan doğulu figürler ve eşyalar Rönesans döneminde artmıştır. Ancak bunlar, çoğunlukla Avrupa manzaraları önüne yerleştirilmiş, sarıklı, doğu kılıklı figürlerin basmakalıp resimleriydi. Burada başlıca amaç egzotik bir etki yaratmak olduğundan, doğulu tipleri doğru olarak gösterme yönünde ressamların herhangi bir çabası olmamıştır. Tiyatroda ve resimde Türkler’in, İranlılar’ın, Tatarlar’ın ve Hintliler’in kıyafetlerinden motifler alınıyor ve bunlar rastgele bir biçimde birleştiriliyordu.”⁸

⁷ Arslan Sevin,N, s. 331

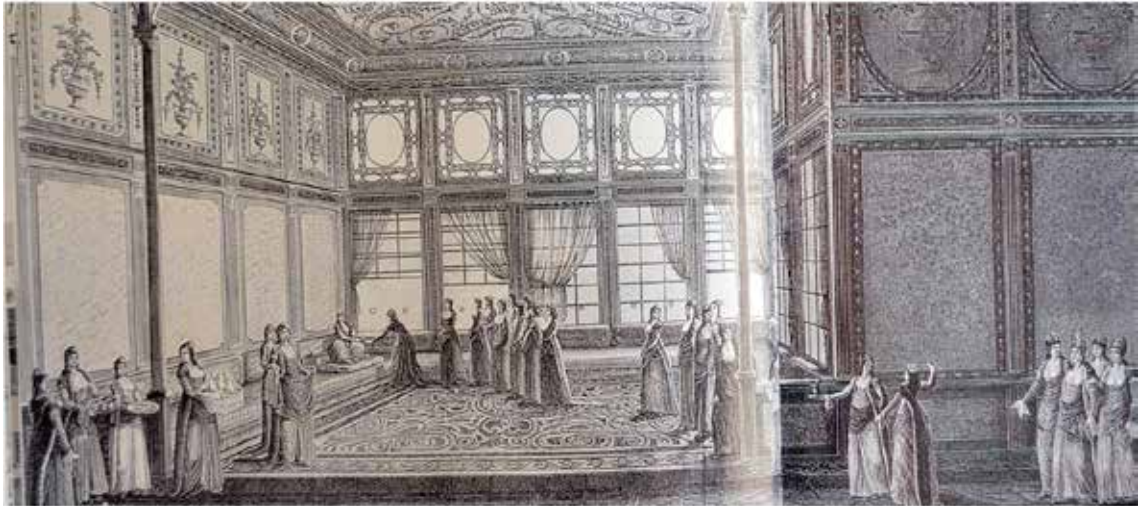
⁸ 9 Semra Germaner– Zeynep İnankur, s.11

Resim:4 jean baptiste hilair , harem dairesi, (D'Ohsson, 1820)

Kompozisyon kurgusunda temsil edilen her nesnenin özenle seçildiğini, resimde çarpıcı ve dikkat çekici olan bu nesneler hatırı sayılır ve ayrıcalıklı yerler işgal etmişlerdir.

“Harem ve ev içi konularını gravür açısından bakıldığında, oryantalist yağlı boyalardan daha farklı bir yaklaşımla karşılaşılır. Seyahatnamelerin ya da albümlerin içinde yer alan harem konulu gravürlerde erotizmin dozu düşüktür. Kadın yine çalışmaz, sohbet eder, eğlenir, kahve içer ve çocuklarıyla ilgilenir, ama artık erotik bir nesne değildir. (resim:4) Corneille de Bruyn’un bir resminde, haremde beş kadın betimlenmiştir. Penceresiz bir mekan da, halıyla kaplı bir seki üzerinde oturan dört kadına cariyelerden biri, elindeki tepsiyle kadınlar arasında en sevilen içeceklerden biri olan kahve sunmaktadır.”

Resim: 5 Hatice Sultan Sarayı Melling

Harem konusunu işleyen en ilginç gravürlerden biride (Resim 5) Melling’e aittir. Resimde III. Selim’in kız kardeşi Hatice Sultan’ın sarayındaki harem dairesi görülür. Avrupa ve Osmanlı bezeme anlayışıyla dekore edilmiş görkemli salonda, sol köşede Hatice Sultan oturmakta cariyelerin bir kısmı sırayla önünde geçerken bir kısmı yemek hazırlıklarıyla uğraşmaktadır.”⁹(sayfa 334)¹⁰

⁹ Arslan Sevin,N, s.334

¹⁰ Arslan Sevin,N, s.334

Resim :6 Coirneuls De Bruyn, Harem (Bruyn,1698)

Resim:7. Harem Gravür

“William Henry Bartlett tarafından çizilmiş, Miss Julia Pardoe’nin 1838 yılında Londra’da basılan “The Beauties of the Bosphorus” adlı meşhur seyahatnamesinde yer almış orijinal çelik baskı gravür. Bu seyahatname Osmanlı gündelik yaşamı ve İstanbul güzelliklerini anlatmakta olup 19. yüzyıl Avrupası’nun en çok ilgi çeken kitaplarından biri olmuştur.”¹¹

Resim: 8 Kadınlar Hamamı Gravür

“1840 yılında Jouannin tarafından hazırlanmış ve ahşap baskı tekniğinde basılmış “La Turquie” adlı kitapta da kullanılmıştır (Paris 1840). Gravürde yer alan çizim daha önce ilk olarak J. B. Hilair tarafından çizilmiş, M. D’O-hsson’un 1784 yılında Paris’te basılmış albümde yer almıştı.”¹²

“Motraye bu çalışmada oldukça büyük bir harem dairesini resimlemiştir. (Resim 7.) Çok sayıda cariyeden kimisi sohbet etmekte, kimisi şarkı söylemekte kimisi de dans etmektedir. Burası muhtemelen bir hanım sultan, hatta padişah haremidir.

Bilindiği gibi Avrupa’da hızla yayılan Rönesans ve reform hareketleri bilimsel ve deneysel çalışmaların önem kazandığı bu çağda, matbaanın bulunması ile insanlar arasında bilgi hızla yayılmıştı. Bu dönem de İslamiyet’in Osmanlı İmparatorluğunun resmi dini olması ve o günden bu güne hala netleşmeyen resim yasağı, yaratıcı ruhun yeni sanat formlarında (hat, tezhip, minyatür, vs.) ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Arslan belirttiği gibi bu düşünce yapısı Batı dünyasının aksine Doğu dünyasında figüre karşı gösterilen çekingenliğin geniş resimli kitaplara karşı fazla ilgi duyulmaması sonucunu ortaya çıkartmaktaydı. “Kuşkusuz, Müslüman Doğu toplumlarına yabancı Batılı sanatçı tipinin İstanbul ve Anadolu da serbestçe çalışması, özellikle erken dönemlerde kolay değildi. Yerleşim bulunmayan yerlerden manzara ve kent görünimleri çalışmak görece rahat olmakla birlikte içinde kadınlarında yer aldığı görüntüleri belgeleyebilmek çok güçlük ortaya çıkarıyordu. İslam topraklarında insan tasvirinin hoş karşılanmaması kapalı aile yaşamı ve ahlak anlayışı, zaman zaman bu gravürlere kötü anlamlar yüklemesine neden oluyor,”¹³

¹¹ <http://www.arkofcrafts.com/tr/harem-gravur.s:23:30>

¹² <http://www.arkofcrafts.com/tr/kadinlar-hamami-gravur.s:23:40>

¹³ Arslan Sevin, N. , s.24

Resim :9 Thomas Allon, Güzde (Walsh 1839)

Osmanlı Dönemi yöneticilerin bakış açısına dayalı gelişen bilimsel ve sanatsal gelişmelerin hız kazandığı bilinmektedir. “18.yy. da Lale Devrinden itibaren, öncelikle Fransız mimarisi olmak üzere, Batı’ya ait çeşitli konulara yönelik gravürlü albüm, kitap ve planlar halinde gravürler Osmanlı sarayına yoğun biçimde girmeye, padişah ve yöneticiler, Osmanlı İmparatorluğu ve İstanbul’u konu alan gravürlere karşı sıcak bir ilgi göstermeye başlamışlardır. Bu ilgi 18.yüzyılın ikinci yarısında, III. Mustafa(1777-1774) ve özellikle de I. Abdülhamid(1774-1789) devrinde artmıştır. Desenleri daha sonra gravür haline getirilen Avrupalı sanatçılarla Osmanlı sarayı arasındaki ilişkiler de yine bu dönemde yoğunlaşmıştır... III. Selim (1789-1807) Batı bilim ve teknolojisini Osmanlıya getirmek ve imparatorluk kurumlarını modernleştirmek amaçlarına yönelik olarak önceliği bilimsel kitaplara vermekle birlikte, İstanbul ve Osmanlı İmparatorluğu hakkında hazırlanmış gravürlü kitaplara ilgi göstermiştir. III. Selim aynı zamanda Mühendishane Matbaasında basılacak kitapların gravürleriyle de yakından ilgilenmiştir... “Padişah bu çizimlerden memnun kalmış, basılmasına karar verilen bu matbu nüshalardaki gravürler Kapril ve İstefan adında iki Ermeni sanatkârca hazırlanmıştır (Baydilli,1995,s.183).

II. Mahmut(1808-1839) döneminde Osmanlı Sarayının Batı sanatına ve sanatçılara ilgisi daha da artmış, İstanbul yeni bir sanatçı akımına uğramıştır. II. Mahmut döneminin diğer bir özelliği evlerde ve resmi dairelerde duvarlara resim asma alışkanlığının ortaya çıkmasıdır(sayfa 25).”

Abdülmecid (1839-1861) döneminden itibaren Osmanlı sarayı ve Avrupalı sanatçılar arasında ilişkiler yeni süreçlerin başlamasına ünlü gravür sanatçıların İstanbul’a gelerek saray yaşantısıyla ilgili yakın ilişkiler içerisine girmişlerdir. “Sultan II. Abdülhamit(1876-1909) devri, İstanbul’da resmi ve özel matbaaların ve gravür atölyelerinin yaygınlaştığı bir dönemdir. Kitaba meraklı olan II. Abdülhamit Yıldız Sarayındaki kütüphaneyi zenginleştirmiş, saraya çok sayıda albüm, gravürlü kitap ve seyahatname getirmiştir. (Arslan Sevin,N 25-26).

Sonuç olarak; beş yüz yıllık bir kültürün sahip bu harem resimleri erkekler tarafından üretilmiştir. Saraya davet edilen sanatçı, elçi eşleri tarafında anlatılan hikâyeler, mitoslar, mektuplar vs sayesinde üretilmiştir. Tabii ki i eseri yaratan sanatçının hayal gücü etken olmuştur. Henüz resim yasağının netleşmediği bir ülkede İşlerin korunması saklanması ve taşınmasının kolaylığı açısından önemlidir.

KAYNAKÇA:

Arslan Sevin,N. Gravürlerde Yaşayan Osmanlı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006, Ankara.

İpşiroğlu,M.Ş.,İslam’da Resim Yasağı ve Sonuçları, Türkiye İş bankası Kültür Yayınları-137, sanat dizisi:14, 1973, İstanbul.

9 Semra Germaner– Zeynep İnankur, Oryantalizm ve Türkiye, İstanbul, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Sanat Yayınları, 1989,

Gombrich, E.H., (1980). Sanatın Öyküsü, Çev.Bedrettin Cömert, İstanbul: Remzi Kitabevi, 13.baskı.

BEYDİLLİ. Kemal,1995 Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishane, mühendishane Matbaası ve Kütüphanesi, İSTANBUL

<http://www.arkofcrafts.com/tr/koleksiyonlar/gravur-sanati.s:22:14>

<http://www.arkofcrafts.com/tr/haremde-odalik-gravur.s:22:30>

<http://www.arkofcrafts.com/tr/harem-gravur.s:23:30>

<http://www.arkofcrafts.com/tr/kadınlar-hamami-gravur.s:23:40>

<http://bilgi.sitesi.web.tr/gravur-sanati-nedir-gravur-yapimi-ve-cesitleri-nelerdir.html>

<http://www.bilgiustam.com/gravur-sanati-nedir-gravur-yapimi-ve-cesitleri-nelerdir/>

First
Star
Visit